

Büyüyünce girişimci olmak istiyorum

Bilgi Çağı, Temmuz 2010

Semih Akçomak

Bir gün çocuğunuz yanınıza gelse ve ben girişimci olmak istiyorum dese ne düşünürsünüz? Nasıl cevap verirsiniz? Anne, baba olarak çocuğunuzun avukat ya da doktor olma isteği, neden girişimci, araştırmacı ve ressam olma isteğinden daha değerlidir?

Aslında bu basit bir gözleme ve beklentiye dayanıyor. Çevremizdeki doktorların, mühendislerin ve avukatların daha iyi yaşam şartlarına sahip olduklarını gözlemlediğimiz ve çocuklarımızın da aynı şartlarda yaşamasını istediğimiz için, avukat ya da doktor olmak isteyen çocuk, peşin bir aferinle ödüllendiriliyor. Bir diğer neden de, eğitim müessesinin gelişimi ile ilgili. 16. yüzyıla kadar orta öğretim sistemi mevcut değildi. Ancak oldukça gelişmiş bir üniversite sistemi vardı. 16. yüzyılda Avrupa'daki üniversite sistemi yaklaşık 400 yıllık bir tecrübe üzerine konumlanmıştı. Orta öğretim sistemi, üniversiteye öğrenci hazırlamak amacıyla geliştirildi. İlk defa Hollanda'nın kuzeyinde uygulanmaya başlanan ve daha sonra Almanya'ya yayılan eğitimin sekiz sınıfa ayrılması modeli, eğitimde en büyük inovasyonlardan biriydi. Ancak bu sistem üniversite eğitiminin bir ön aşaması olarak tasarlanmıştı. Yani orta öğretim sistemi doktor, avukat, mühendis ve üniversite profesörü yetiştirmek için kurulmuştu. Sistem araştırmacı, gezgin, ressam ve girişimci yaratmak için tasarlanmamıştı. Bu nedenle, sistemin sunduğu ürünlere (avukat, doktor olmak isteyen çocuklarımız) çok şaşırılmamak gerek.

Bugün yazımın kahramanı yan komşum 7 yaşındaki Seren. Biraz önce bana 50 sent'e çilekli puding sattı. Bunun neresi ilginç dersiniz, henüz yedi yaşında olmasına rağmen ürün farklılaştırmanın ne anlama geldiğini biliyordu. Çünkü büyüğü 80, küçüğü 50 sent olmak üzere iki farklı puding satıyordu. Sebebinin sorduğumda, bazı insanların büyük puding istemediklerini söyledi. Daha küçük bir kapta puding yaparak bu insanlara da satış yapabileceğini öğrenmişti. Tüketici fazlasını ele geçirmek için uygulanan bu strateji, üniversitede iktisat bölümü birinci sınıf öğrencilerine, monopol piyasalarla ilgili bölümde anlatılır. Ama Seren bunu tecrübe ederek öğrenmişti. Bu fikir nerden çıktı diye sorduğumda, aslında bunun bir vakfa maddi yardım sağlamak amacıyla öğretmeni tarafından önerildiğini söyledi. Seren, kazandığı parayı iyi bir amaç için harcamış ve ürün farklılaştırması kavramını tecrübe ederek özümsemişti. Buyurun size yaratıcı bir eğitim yöntemi.

Şimdi bir de benim tecrübeme göz atalım. Orta birinci sınıfta, üç arkadaşla beraber okul kantininde çok fazla çeşit olmadığını görüp ufak bir ortaklık kurmuştuk. O zamanlar öğrenciler arasında pek revaçta olan solucan şeklindeki jelibon işine girmiştik. Üç ortak, kişi başı 2,000 TL sermayeyle içinde 100 tane jelibon olan bir kutuyu 6,000 TL'ye toptan alıp, tanesi 100 liradan satarak 10,000 lira gelir elde ediyorduk. Kar marjı hiç fena değildi. Kaç kutu sattığımızı tam hatırlayamıyorum, ancak okul yönetimi sağlığa zararlı yiyecek sattığımız gerekçesiyle soruşturma açacağını söyleyince kepenk indirmek durumdan

kaldık. İlk girişimcilik deneyimim de, böylece sonlanmış oldu. Bize arkadaşlara bir şey satarak para kazanmanın iyi bir şey olmadığı söylendi. Oysa ki 11 yaşında üç arkadaş, sadece basit bir gözlemlerle karlı bir pazar bulmayı başarmıştık. Ancak para kazanmayı öğrenmek, derslerimize çalışıp avukat ve doktor olmak kadar değerli değildi.

Bugün çocuklarımıza, akla hayale gelmeyecek sınavda başarı teknikleri göstererek, hayatın bir sınavdan ibaret olduğunu öğretiyoruz. Ama hayata dair pek bir şey öğretmiyoruz. Öğrencilerin ceplerine son teknoloji ürünü cep telefonları, çantalarına da dizüstü bilgisayarlar koyabiliyoruz ama 500 yıllık bir eğitim sistemini değiştirmek için hiç bir şey yapmıyoruz. Girişimciliğin, yeniliğin ve hoşgörünün pek de hoş karşılanmadığı bir eğitim sisteminden, girişimci çıkmasını bekliyoruz. Haliyle olmuyor.

16. yüzyılda kuzey ve güney Avrupa arasında ekonomik gelişmişlik bakımından çok fark yoktu. Bugün kuzey Avrupa'nın zenginliği yaklaşık 500 yıl önce gelişen iki olaya dayanıyor. Bunlarda ilki eğitim sisteminde yenilik, diğeri de matbaanın keşfi. Eğitimin sekiz sınıfa ayrılarak, konuların çocuk gelişimine ve zorluk derecesine göre sınıflara dağıtılmasına dayanan bu sistem hala kullanılmakta. Eğitim müessesesinin oluşmasında büyük önem taşıyan bu düzenlemeden, ilk etapta Hollanda ve Almanya yararlandı. 19. yüzyılda okur yazarlık oranı, kuzey Avrupa'da ülkeden ülkeye farklılıklar göstermesine rağmen, ortalama %80'ler civarındaydı. Bu oran, güney Avrupa'nın üç katı düzeyindeydi. Bir diğeri önemli gelişme matbaanın keşfiydi. 1500'lü yılların başında, çoğunluğu kuzey Avrupa'daki matbaalarda basılmış binlerce cilt kitap Avrupa'da dolaşım halindeydi. Kitap, lüks tüketim malı olmaktan çıkıp, herkes tarafından talep edilen bir ürün haline dönüşmüştü.

Günümüze dönelim. Yıllardır muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak için çabalayan ülkemizdeki duruma bir bakalım. Hemen herkes eğitim sisteminin işlemediği görüşünde birleşse de, her şeyin değiştiği, reform edildiği ve yenilendiği ülkemizde değişmeyen tek şey eğitim sistemimiz. 500 yıl önce matbaa, okur yazarlığın önemini artırarak insanlara, başkalarının bakış açısı ve düşüncelerini öğrenme olanağı sağlıyordu. Bugün bu olanağı internet ve bilgisayar okur-yazarlığı sağlıyor. Ama gelin görün ki, altyapı yatırımımız yeterli değil. Zaten yeterli olsa da, internet yasaklı. Ben dün youtube'da, ileride Ekonomi Nobel ödülü almasını beklediğim Edward Glaeser'in, şehir ekonomileri üzerine bir buçuk saatlik bir konuşmasını izledim. İnternette video paylaşımı çok büyük bir olanak ama Türkiye'de ki öğrenciler bu olanaktan gerektiği biçimde yararlanamıyor. Muasır medeniyetler seviyesine ulaşma çabası üç kuşak eskitti. Öyle görünüyor ki bir üç kuşak daha eskitecek.

Bu yazıda www.ted.com'da (Technology, Entertainment, Design) bulabileceğiniz iki konuşmadan yararlandım. Bunlardan ilki, Cameron Herold tarafından yapılan "Let's raise kids to be entrepreneur (Çocukları girişimci olmaları için yetiştirelim)", ikincisi Ken Robinson "Schools kill creativity (Okullar yaratıcılığı öldürüyor)". TED'de herkesin ilgisini çekebilecek bir sürü video var. Hatta bazılarında Türkçe alt yazı da mevcut. Tavsiye ederim. Ama elinizi çabuk tutun ki, yasaklanmadan bir kaç video izleyesiniz!

